

אף שהבשר בדמות חמור — מותר?

אמר ליה: יארוד נאלא [תנין שוטה]! (5) הא אמרי ליה [הרי אמרו לן]: אין דבר טמא יורד מן השמים! ואם כן, אחד משני הדברים: או שלעולם לא תרד מן השמים דמות חמור וכיוצא בזה, שהרי דבר טמא הוא. או שאף אם ירד דבר כזה, טהור הוא.

שנינו בכרייתא לעיל [נו א], גבי שבע מצות בני נח: רבי שמעון אומר: אף על הכישוף נצטוו.

מאי טעמיה דרבי שמעון?

דכתיב: "מכשפה לא תחיה", וכתוב בפסוק ט-א שאחריו: "כל שכב עם בהמה מות יומת".

וכך דורשים מסמיכות העניינים:

כל שישנו בכלל "כל שכב עם בהמה" — ישנו בכלל "מכשפה לא תחיה". והיות וכן נח ישנו בכלל איסור שכיבה עם בהמה, ישנו אף בכלל איסור כישוף.

עוד שנינו באותה ברייתא: רבי אלעזר אומר: אף על הכלאים נצטוו.

מנא הני מילי?

אמר שמואל: דכשהזירה התורה "בהמתך לא תרביע כלאים וכו'", פתח ואמר קרא: "את חקתי תשמרו", לשון שלא נקט במקומות אחרים. משמע, אזהרות אלו

ומתרינין: באמת לא הותר לאדם הראשון לאכול בשר בהמה וחיה. והתם, מה שמצינו שאכל בשר בגן עדן, היינו בבשר היורד מן השמים.

ותמהינן: מי איכא בשר היורד מן השמים?

ואמרינן: אין. אכן כך. כי הא [כפי שמצינו] דרבי שמעון בן חלפתא הוה קאזיל באורחא [היה מהלך בדרך]. פגעו בו הנך אריותא דהוו קא נהמי לאפיה [פגשו בו אריות, שהיו נוהמים כלפיו, שרצו לאכלו].

אמר: "הכפירים שאגים לטרף" (4).

נחיתו ליה תרתי אטמתא [ירדו לו מן השמים שתי ירכות של בשר]. חדא, ירך אחת, אכלוה האריות. וחדא שבקוה [ואחת הניחו, ולא אכלוה].

איתיה [נטל רבי שמעון בן חלפתא את אותה ירך], ואתא לבי מדרשא [ובא עמה לבית המדרש].

בעי עלה [שאל רבי שמעון את בני בית המדרש על אותה ירך]: דבר טמא הוא זה, או דבר טהור?

אמרו ליה: אין דבר טמא יורד מן השמים.

בעי מיניה רבי זירא מרבי אבהו: ירדה לו דמות חמור מן השמים, מהו? האם נאמר שזה ודאי דבר טמא — ואסור, או שמא, לעולם אין דבר טמא יורד מן השמים, ולכן,

4. עיי' במהרש"א מה שביאר בזה.

5. כתב רש"י, שהוא מין עוף, והוא שוטה ובוכה ומספיד תמיד.

ובגליון הש"ס ציין לתשובת חות יאיר [סי' קנב] שהביא שנשאל היאך מצינו לפעמים קנטורים וזלזולים בש"ס, כעין לשון זו: "יארוד נאלא". וכתב בזה דבר נחמד. עיי"ש באורך.

דלהלן — חוקים שחקקתי לך כבר בעבר הם, שהזהרתי עליהם לבני נח.

ואלו הם: **"בהמתך לא תרביע כלאים", "שרך לא תזרע כלאים".**

מה איסור כלאים של בהמתך, שהזהרתי לבני נח — בהרבעה הוא, שאסור להרביע מין על מין אחר, אבל לא נאסרה עליהם חרישה בשור וחמור,

אף איסור כלאים בשרך, שהזהרתי לבני נח — היינו בהרכבה [הדומה להרבעה]. שנאסר עליהם להרכיב מין אחד על אחר. אבל כלאי הכרם — לא נאסרו להם.

ועוד דורשין: מה איסור הרבעה של בהמתך — נוהג בין בארץ בין חוצה לארץ, שהרי אין זה איסור התלוי בארץ, אלא בגוף, אף איסור כלאים שנאמר בשרך — נוהג בין בארץ, ובין בחוצה לארץ.

והוינן בה: אלא מעתה, שאמרנו שהלשון "את חקתי תשמרו" משמע חוקים שחקקתי לך כבר, האם נאמר כך גם כלפי מה שנאמר על כל מצות התורה: **"ושמרתם את חקתי ואת משפטי"** — דהיינו חוקים שחקקתי לך כבר, שנצטוו בני נח בכל מצות התורה! ?

ומבארינן: התם שכתוב **"ושמרתם את חקתי"** — משמע חוקים דהשתא, שנתחדשו עתה.

אבל הכא, שכתוב **"את חקתי תשמרו"**,

שהקדים והזכיר את החוקים לפני ציווי השמירה, משמע שכך אמר הכתוב: חקים דמעיקרא, שכבר נצטוו עליהם בני נח — תשמרו⁽⁶⁾.

שנינו במשנתנו: **אמר רבי יהושע בן קרחה כו'** [בכל יום דנים את העדים בכינוי יכה יוסי את יוסי].

אמר רב אחא בר יעקב: המגדף אינו חייב — עד שיברך שם בן ארבע אותיות.

לאפוקי את המברך שם בן שתי אותיות — דלא [שאינו חייב משום מגדף].

ומקשינן: פשיטא שכך הוא, שהרי **"יכה יוסי את יוסי" תנן**, ומה שנקט רבי יהושע בן קרחה את השם "יוסי", היינו משום שהוא בן ארבע אותיות, כמו השם שחייבים על ברכתו!

ומבארינן: מהו דתימא, שמא תאמר, שמה שנקט התנא "יוסי", מילתא בעלמא הוא דנקט, ולא בדווקא, קא משמע לן שחייבין דווקא על שם בן ארבע אותיות.

איכא דאמרי, כך אמר רב אחא בר יעקב: שמע מינה מדברי רבי יהושע בן קרחה, ששם בן ארבע אותיות — נמו שם הוא, וחייבין על ברכתו, ואין צריך דווקא שם המפורש, בן ארבעים ושנים אותיות.

ותמהינן: פשיטא, הרי **"יכה יוסי את יוסי" תנן**, והיינו ארבע אותיות!

ותירץ, שכיון שהזכיר בתחילה "את משפטי תעשו", המשיך הכתוב באותו לשון וכתב "את חקתי תשמרו".

6. הקשה רש"י, הרי גם גבי שביעית ויובל כתוב "את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו", הרי שהקדים חוקים למצות שמירה!

ושלא מאחזין את הקרע — מנלן?

אמר רבי אבהו: אתיא אתיא [דבר זה נלמד] בגזירה שוה: "קריעה קריעה". כתיב הכא, במעשה רבשקה: "קרועי בגדים". וכתיב התם, כאשר אליהו נפרד מאלישע ועלה לשמים: "ואלישע ראה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו ולא ראהו עוד ויחזק בכנריו ויקרעם לשנים קרעים".

ויש לתמוה: ממשמע שנאמר: "ויקרעם לשנים", איני יודע שהן קרעים?

ומה תלמוד לומר "קרעים"?

מלמד שהן נשארים קרועים לעולם, ואינם מתאחים.

תנו רבנן: אחד השומע את הגידוף מפי המגדף עצמו, ואחד השומע את הדבר מפי השומע מהמגדף — חייב לקרוע.

והעדים שבאו להעיד על הדבר בפני בית דין, אין חייבין לקרוע בשעה שהם מעידים, ושומעין מפי עצמם, כיון שכבר קרעו בשעה ששמעו מהמגדף.

והוינן בה: וכי קרעו בשעה ששמעו — מאי הוי? הא קא שמעי השתא [הרי הם שומעים שוב עתה]!

ואמרינן: לא פלקא דעתך שיהו צריכים לקרוע שוב. דכתיב בהמשך מעשה רבשקה, לאחר שבאו אליקים שבנא ויואח, וסיפרו למלך את דבריו: "ויחי כשמע המלך חזקיהו ויקרע את בגדיו".

הרי שאף שגם הם שמעו שוב את דברי הגידוף [מפי עצמם], בכל זאת רק המלך חזקיהו קרע, והם לא קרעו, כיון שכבר קרעו

ומבארינן: מהו דתימא, באמת אינו חייב עד דאיכא שם רבה [עד שישנו שם גדול, של ארבעים ושנים אותיות]. ומה שנקט במשנה את השם יוסי, מילתא בעלמא הוא הנקט, קא משמע לן שחייב אף על שם בן ארבע אותיות.

שנינו במשנתנו: נגמר הדין כו' והדיינין עומדין על רגליהן וקורעין ולא מאחזין.

שצריכים הדיינים להיות עומדין — מנלן?

אמר רבי יצחק בר אמי: דאמר קרא: "ואהוד בא אליו [אל עגלון מלך מואב], והוא ישב בעלית המקרה אשר לו לבדו. ויאמר אהוד: דבר אלהים לי אליך. ויקם מעל הכסא". הרי שעגלון קם מעל הכסא כשמע שאהוד עומד לומר לו דבר אלקים.

והלא דברים קל וחומר: ומה עגלון מלך מואב, שהוא נכרי, ולא ידע אלא בכינוי של השם — עמד מפניו,

ישראל ששומע, ועוד, ששומע שם המפורש [שם המיוחד, ולא כינוי] — על אחת כמה וכמה שצריכים לעמוד!

ושצריכים הדיינים להיות קורעין — מנלן?

דכתיב כאשר שלח מלך אשור את רבשקה בחיל כבוד על ירושלים: "ויבא אליקים בן חלקיהו וגו' ושבנא הספר ויואח בן אספ המזכיר אל חזקיהו קרועי בגדים, ויגידו לו את דברי רבשקה". והיינו, שקרעו בגדיהם על הגידופים ששמעו מפי רבשקה, כפי שנאמר שם: "אשר שלחו מלך אשור אדניו לגדף אלקים חי".

הרי שכששומעין גידוף — צריך לקרוע!

כששמעו בפעם הראשונה מפיו של רבשקה.

אמר רב יהודה אמר שמואל: השומע אזכרה [ברכת השם] **מפי הנכרי** — אינו חייב לקרוע.

ואם תאמר, הרי כששמעו מפי רבשקה קרעו בגדיהם?

רבשקה לא היה נכרי, אלא ישראל מומר היה.

ואמר רב יהודה אמר שמואל: אין קורעין — אלא על שם המיוחד בלבד. לאפוקי [להוציא] כינוי — דלא, שאין קורעין על ברכתו.

ופליגי דרבי חייא בתרוייהו [ושני דבריו של רב יהודה אמר שמואל — חולקים על דבריו של רבי חייא].

דאמר רבי חייא: השומע אזכרה בזמן הזה, שאנו בגלות, ואין אימת בית דין מוטלת על הבריות, שאין דנין את חייבי המיתות — אינו חייב לקרוע.

משום שאם אי אתה אומר כן, אלא יהא חייב לקרוע, הרי יהיה הדבר תדיר, משום שאין אימת בית דין, ונתמלא כל הבגד קרעים.

ועתה, ממואן [ממי] שמע השומע את האזכרה?

אילימא מישראל, מי פקירי כולי האי [וכי מופקרים ישראל כל כך], שמברכים את השם תדיר?!

אלא פשיטא — ששמע מנכרי.

ואי חייב בקריעה רק בשמיעת שם המיוחד — **מי גמירי** [וכי הנכרים יודעים כל כך טוב את השם המיוחד], שמקללים בו תדיר?

אלא לאו — מדובר ששמע מנכרי, ובכינוי. **ושמע מינה:** בזמן הזה הוא דלא קורעין, משום שאין אימת בית דין, ויתמלא בגדו קרעים. **הא מעיקרא,** בזמן שהיה בית דין — **חייב,** אף ששמע מפי נכרי, ושמע רק כינוי.

שמע מינה שנחלק רבי חייא על דברי שמואל בשני הדברים: שחייב אף בשמיעה מנכרי, ואף כששמע כינוי.

שנינו במשנתנו: **השני אומר אף אני כמוהו.**

אמר ריש לקיש: שמע מינה שמעיקר הדין, אם באו עדים להעיד, ואמר אחד מהם את גוף העדות, ואחר כך אמר השני: "אף אני כמוהו" — **כשר בדיני ממונות ובדיני נפשות,** והרי זה כאילו אמר גם השני את גוף העדות. **ומעלה הוא העביד רבנן** [מעלה היא שעשו חכמים] בענין עדות, שהצריכו שכל העדים יפרשו עדותן.

והבא, בעדות ברכת השם, כיון דלא אפשר שכל העדים יפרשו עדותם, מפני כבוד השם — **אוקמוה רבנן אדאורייתא** [העמידו חכמים את הדין כפי שהוא מדאורייתא], שאף כשאומר "אף אני כמוהו" — הרי זה נחשב לעדות.

דאי פלקא דעתך שבכל העדויות האומר "אף אני כמוהו" פסול, וכי אפשר לומר שהבא, בענין ברכת השם, משום דלא אפשר — **קטלינן לגברא** [הורגים את האדם] בלי

העדאת עדים כשרה?

אלא, על כרחך שמדאורייתא עדות כזו כשרה.

שנינו במשנתנו: **והשלישי אומר אף אני כמוהו**.

סתמא [סתמה משנתנו] כשיטת **רבי עקיבא**, **דמקיש שלשה עדים — לשנים**. שכשם שבשני עדים, אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול — עדותם בטלה, כך גם בשלשה ויותר, אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול, אף שנותרו שני עדים כשרים — עדותם בטלה.

ולכן אנו צריכים לשמוע אף את עדות השלישי, כדי שאם יוזם או יוכחש, תיבטל כל העדות. וזהו ששנינו במשנתנו: "והשלישי אומר: אף אני כמוהו".

מתניתין

א. אדם העובד לעבודת כוכבים — חייב מיתה:

ב. אם עבד את העבודה זרה "כדרכה", כדרך שרגילים לעבוד אותה, הרי הוא חייב מיתה על כל צורות העבודה שלה. ואפילו היתה העבודה נעשית בדרך בזיון, חייב עליה מיתה, אם היתה דרכה בכך.

ג. אך אם עבד אותה שלא כדרך עבודתה, יש חילוק בין העבודות:

אם היתה זאת עבודה של שחיטה, הקטרה, ניסוך או השתחוואה, הוא חייב מיתה אף על פי שאין הדרך לעבודה בכך.

אבל, אם עבד אותה בשאר עבודות, והן לא היו כדרך עבודתה, הרי הוא עובר רק על איסור לאו, של "לא תעבדם", אך אינו חייב עליהן מיתה.

ד. אם האדם מקבל עליו את העבודה זרה בתורת אלוה, הוא חייב על כך מיתה, אפילו בלי שיעשה כל מעשה עבודה.

א. **העובד עבודת כוכבים**, חייב עליה מיתה —

אחד העובד אותה כדרכה, בכל סוג עבודות שהן, ואפילו עובדה בדרך בזיון, אם היה זה דרכה.

ואחד העובד אותה שלא כדרכה, ובלבד שתהיה העבודה שלא כדרכה, באחת מארבע העבודות דלהלן:

אחד המזבח, השוחט קרבן לעבודה זרה, **ואחד המקטר**, מקריב את אימורי הקרבן על האש, **ואחד המנסך יין**, או דם, לעבודה זרה, **ואחד המשתחוה לה**.

ב. ועתה מבארת את המשנה את החיוב על קבלת אלהות של עבודה זרה אפילו בלא עבודה:

ואחד המקבלו עליו לאלוה,⁽¹⁾ שאומר

[ב] "ויזבחו וישתחוו לו, ויאמרו: אלה אלהיך ישראל". רש"י.

1. על אמירה גרידא של קבלה באלוה, בלי מעשה עבודה, חייבים מיתה מחמת ההיקש של אמירה לעבודה, שנאמר במעשה העגל [שמות